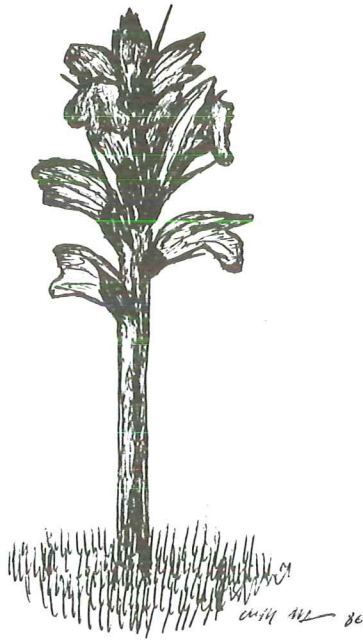

Lunds Botaniska Förening

MEDLEMSBLAD 1986

LUNDS BOTANISKA FÖRENING 1987

Adress: Botaniska Muséet, Östra Vallgatan 18, 223 61 Lund

Postgiro: 8 35 22 - 3, 222 39 Lund

Styrelse:

Ordförande Sven Snogerup, Trumpetaregränd 9, 222 39 Lund, 046/123755,
arb. 046/109558

Vice ordförande John Kraft, Olofstorpsvägen 18, 261 71 Landskrona, 0418/30866

Sekreterare Lars Fröberg, Sofiaparken 4 E, 222 41 Lund, 046/116308

Programsekreterare Bengt Örneberg, Svaneholmsgatan 12, 217 73 Malmö, 040/915041

Kjell-Arne Olsson, Kanalgatan 16, 291 53 Kristianstad, 044/110972

Övriga ledamöter: Henrik Johansson, Göran Matthiasson, Hilde Nybom,
Harald Perby, Håkan Wittzell.

Funktionärer:

Kassör Åke Andersson, Ö. Hyllievägen 22, 216 21 Malmö, 040/156307

Sexmästare Thomas Landström, Ö. Vallgatan 20, 223 61 Lund

Redaktör Mikael Wigforss

Arkivarie Britt Snogerup

Distributör Sven Snogerup, Botaniska Muséet

Revisorer: ordinarie Lennart Engstrand och Ragnar Ericsson
suppleanter Linus Svensson och Bengt Bentzer

LUNDS BOTANISKA FÖRENINGENS MEDLEMSBLAD

Redaktör och ansvarig utgivare Mikael Wigforss

Manuskript sänds till

Mikael Wigforss

Ö. Vallgatan 51:614

223 61 Lund

Omslagsbild: *Orobanche alba* (timjamsnyltrot), en av de många trevliga växter
som sågs under Föreningens lyckade Gotlandsexkursion. Läs mer om den och
mycket annat intressant i Gotlands flora på sidan 11 ff.

Teckning av Mikael Wigforss

INNEHÅLL:

Sammandrag av LBF's sammankomster 1986 (Lars Fröberg)	1
Seminarium torsdagen den 25 september (Ove Almborn)	9
Exkursion till Gotland 29/6 - 4/7 1986 (Alf Porenus)	11
Korsikaresan 1986 (Mikael Wigforss)	18
Intressanta växtlokaler i Kävlinge kommun (John Kraft).	26

SAMMANDRAG AV LBF's SAMMANKOMSTER 1986

17 januari: Pollination med besvär hos tjärblomster av Ola Jennersten.

Föredragshållaren berättade inledningsvis att han från början tänkt studera en svampparasit på tjärblomster, men därefter övergått till pollinationsstudier. Denna sotsvamp lever och producerar sporer i ståndarknapparna. På så vis kan den sprida sig mycket effektivt till andra blommor genom olika pollinatörer. Som pollinatörer förekommer humlor med lång tunga och dagfjärilar på dagen, samt mätare, nattflyn och svärmare på natten, vilka alla samlar nektar från blombotten. Korttungade humlor och bin, som ej når ned kan istället röva blommorna, vilka då ej blir pollinerade. Blommorna är protandriska, och de tömda ståndarknapparna böjer sig bakåt så att märkena i mitten exponeras. Kapseln ger 300-400 frön, och de tidigast pollinerade blommorna har flest frön. Förutom sotsvampen har tjärblomster en vivel, mätarfjäril, säckmal och ett par nattflyn som fiender. De äter av kapslarna och kan angripa 10% av dessa. Tjärblomstret kan dock skydda sig mot ytterligare fiender genom den klubbiga stängeln. Slutligen omnämndes en krabbspindel som gömmer sig i blommorna och fångar besökande pollinatörer.

28 februari: Genomgång av våra svenska ormbunkar av Per Lassen.

Inledningsvis nämndes att ormbunkarna har enklare morfologi än högre växter, och många små kromosomer. I Norden är endast ca 35 arter kända. Detta kan förklaras med att vi befinner oss i utkanten av deras utbredningsområde, och att de fuktiga biotoper som de oftast trivs i ej är så vanliga här. Därefter genomgicks de olika arterna, med tonvikt på systematiskt svåra släkten som Asplenium och Dryopteris.

21 mars: Aquakultur och högre växter på Kap Verde av Torgny von Wachenfeldt.

Republiken Kap Verde är ett av världens fattigaste länder, bestående av tio

öar med totalt ca 300 000 invånare. Ögruppen är belägen ca 600 km väster om Afrikas västkust. Den totala ytan är av samma storlek som Gotlands. Öarna tillhör Sahel-området och nederbörden är ringa. Regn brukar komma i augusti-september, och när det regnar kommer nederbörden ofta koncentrerat vid något eller några enstaka tillfällen. Detta medför att ytterligt lite vatten tränger ned i jorden, utan det rinner ut i havet istället. Under större delen av året saknas vegetation i stort sett, bortsett från områden på över 1200-1500 möh. Här uppe kan man bl a finna Artemisia gorgonum (malört-släktning), Eucalyptus botryoides och Agave rostrata. Acacia-dungar med bl a A. farnesiana och A. nilotica förekommer sparsamt. A. albida anses vara spontant förekommande. På sandstränder kan man finna enstaka Cistanche-arter (snyltrot-släktningar).

Föredragshållaren är inblandad i ett projekt tillsammans med INIT (Institute National de Investigacau Technologica), som går ut på att med aquakultur producera proteinrik föda. Inhemska arter som lämpar sig för enkel odling eftersöks. Hittills har några arter av encelliga grönalger med en snabb tillväxt och hög proteinproduktion isolerats. Dessa användes som föda åt musslor, räkor, mindre kräftdjur och fiskar. Makroalgsläktena Ulva (havssallat) och Sargassum (sargassotång) är lättodlade. Ulva har en tillväxt på 5-7%. Förutom fiskföda kan makroalgerna användas till kreatursfoder och människoföda. En vattenyta på en hektar kan producera 20-30 kg protein/dag, vilket räcker till 400 personer. Även biogasframställning är ett viktigt användningsområde. Alger som skördas från en hektars vattenyta räcker till en produktion av ca 30 m³ gas/dag, vilket är tillräckligt för matlagning i en normalstor by. Alla dessa led provas nu i en demonstrationsanläggning.

11 april: Glimtar från Kenyas savanner och Seychellernas regnskogar av Mikael Wigforss.

Inledningsvis demonstrerades bilder från Nairobi National Park, som besöktes av föredragshållaren på vägen ned. Bl a sågs giraffer, gaseller, babianer,

gamar och sekreterarfåglar. Därefter visades bilder från Seychellerna, som är en oceanisk ögrupp bestående av granit. Den har ett tropiskt regnskogsklimat. Kusten består av sandstränder, karakteriserade av den vittspridda Ipomoea pes-caprae, och mangroveträsk. Typiska mangrovebuskar är Avicennia, Sonneratia och Rhizophora. Den senare busken har frukter med skottet spjutlikt utvuxet, så att frukterna fastnar ordentligt i underlaget. Innanför vidtar låglandsregnskog rik på endemer. Den sträcker sig till ca 300 möh, och här finns bl a den endemiska familjen Medusagynaceae, Pandanus multispicatus (skruvpalm) och Deckenia nobilis (palm). Vidare växer här ett fåtal exemplar av det endemiska trädet Vateria seychellarum (familj Dipterocarpaceae), som har sina närmsta släktingar i Sydostasien. Högre upp finner man intermediär skog, och på 500 m vidtar bergsregnskog. Bergsregnskogen är något artfattigare men rik på epifyter. Bl a sågs lianen Nepenthes pervilley, som fångar insekter i kannformade blad. Även den har anknytning med Sydostasien. Trädorbunken Cyathea seychellanum visades också. På ön Praslin finns den märkliga dubbelkokosnöten (Lodoicea maldivica), vars frukter är värda 600 kr stycket. Slutligen besöktes fågelöarna Cousin och Aride med väldiga kolonier av liror, tärnor och tropikfåglar. På Cousin finns också jättesköldpaddor, vilka dock riskerar att blandas med inplanterade sköldpaddor.

9 maj: Myrpollination och dess effekter av Linus Svensson.

Myrorerna är den viktigaste pollinatören hos Scleranthus perennis (vitknavel), medan den närstående S. annuus (grönknavel) huvudsakligen är självpollinerad. För övrigt är myrpollination känt hos bl a Seseli libanotis (safferot), Glaux maritima (strandkrypa) och Epipactis palustris (kärrknipprot).

Föredragshållaren hade studerat graden av pollenöverföring mellan blommorna hos vitknavel, genom att pudra ett färgpulver på utvalda blommor och därefter notera spridningen av detta pulver. Det visade sig att man kunde finna en spridning på upp till 30 cm, och att pulvret spreds till i genomsnitt fyra blommor efter det ursprungliga besöket. Eftersom myrorerna vanligen besöker mer än fyra

blommor per planta, visar försöken att korspollinering förekommer, men är begränsad. Mängden pollen som myrorna bär är betydligt mindre än hos bin, men de kan bära pollenkorn inte bara i ansiktet utan även på baktibierna. Anledningen till att myrorna är en ovanlig pollinationskälla, är dels att de inte lockas av nektar, dels att pollenkornen ofta ej tål myrornas behandling av dem.

25 maj: Exkursjon till Stenshuvud med Göran Mattiasson som ledare.

Bl a sågs Potentilla sterilis (smultronfingerört) och den för lokalen nyfunna Hypericum humifusum (dvärgjohannesört).

31 maj: Exkursjon till Hörjel med Urban Emanuelsson som ledare.

Denna försöksstation med brukning av jorden på gammalt vis från 1700-talet demonstrerades. Därefter besöktes de svampangripna och nu nästan döda almarna i Örup.

31 augusti: Exkursjon till Hallands Väderö med Evy Jansson som ciceron.

Bl a sågs Rubus axillaris, R. radula, Limonium humile och Eleocharis parvula (skånebjörnbär, raspbjörnbär, bohusmarisp, dvärgsåv).

12 september: Anpassningar hos växter och djur i en tropisk regnskog, Mellanamerika av Ola Jennersten.

Föredragshållaren hade studerat olika anpassningar hos växter och djur i Costa Rica, Venezuela och Trinidad. Bl a visades en ömsesidig specialisering hos en myra och en Acacia-buske. Akacian avsåndrade en sockerhaltig vätska åt myrorna från nektarkörtlar, och myrorna i sin tur vaktade akacian mot andra djur som kom för att äta av den. Vissa insekter hade ändå lyckats utveckla olika tekniker för att livnära sig på Acacia-busken. Bl a fanns en skalbagge med ett hårt, skyddande skal som myrorna ej kunde rå på, och en fjärilslarv som luktade myra

och därmed undgick angrepp. Dessutom fanns en fjärilsart som kunde boxa bort angripande myror och även spotta ett gift på dem.

Ficus-blommor har utvecklat en mycket speciell typ av pollinering. En parasitstekel lägger ägg i deras blomställningar som är urnformade. Inuti urnan finns dels sterila honblomor i vars fruktämnen äggen läggs, dels fertila honblommor, vars långa stift hindrar äggläggningen och som istället blir pollinerade. När steklarna tränger ut ur urnan passerar de hanblommorna, vars pollen sprids till nästa blomställning. Alla frukter mognar samtidigt, vilket gör fikonsträdet mycket populärt bland olika djur.

Vidare omnämndes kvalster som tillsammans med pollenkorn kunde spridas med pollinerande kolibrier och Passiflora-blommor (passionsfrukt) som blommade mycket glest, men ändå pollinerades av kolibrifåglar, vilka lärt sig exakt var de olika blommorna fanns. Det förekommer fjärilslarver som kan äta giftig Asclepias (tulkört-släkting) och lagra giftet, vilket medför att de själva blir giftiga för fiender. På Venezuelas berg (4000 mÖh) förekommer Espeletia-träd (Compositae), vars stam skyddas mot kyla av vissna blad. På natten kan det bli -50°C , och kolibrier bygger bo i bladverket för att hålla värmen. Slutligen omnämndes ormar och t o m fjärilslarver som utnyttjar den giftiga korallormens karakteristiska teckning för att undgå angrepp, och giftiga grodor som sjunger karakteristiskt för att varna andra djur om sin osmaklighet.

25 september: The 18th-century expedition by Forsskål and Neibuhr to the Orient av F N Hepper från England.

Se speciell artikel på sidan 9.

10 oktober: Ljugarafton.

Bengt Nilsson inledde med att visa bilder på Androsace elongata, Ranunculus cymbalaria, Clematis sibirica, Cystopteris sudetica, Diplazium sibiricum, Sedum villosum, Scilla verna, Euphrasia borealis och Saxifraga hypnoides från Norge

(åker viva, bohustranunkel, ryssklematis, sudetbräken, ryssbräken, klibbig fetknopp, vårstjärna, shetlandsögontröst, mossbräcka). Vidare Brassica nigra, Crepis setosa, Malva pusilla och Polygala vulgaris ssp. oxyptera (ny för Sverige) från Blekinge (svartsenap, bortsfibbla, vit kattost, ny underart för jungfrulin), samt Centaurea nigra, Teucrium botrys från Gotland och Polystichum braunii från ny Skåne-lokal (svartklint, druvgamander, skuggbräken). Håkan Witzell hade bilder på bl a Symphytum bulbosum från Lund. Euphrasia stricta ssp. tenuis från Trolle-Ljungby och Gentianella uliginosa (vallört, späd ögontröst, sumpgentiana). Dessutom demonstrerade han utbredningskartor på kända Gentianella-lokaler från Skåne. John Kraft hade bilder från Klagshamn på Anemone vernalis och en speciell, tättuvad Festuca rubra som han misstänkte tillhöra spp. litoralis (tovsippa, marsksvingel). Bengt Örneberg uppvisade Iris versicolor från Gävle, Nigriteella nigra från Tärna, nordlig typ av Sedum aizoon, Papaver laestadianum och Armeria scabra från Javroaive, samt Corydalis claviculata, Trifolium alpestre och Inula conyza från Danmark (brokiris, brunkulla, gyllenfetblad, laestadiusvallmo, fjälltrift, klängenunneört, alpklöver, brunkrissla). Sven Snogerup presenterade från Gotlands-inventering Cirsium heterophyllum (ny för Gotland), Senecio jacobaea ssp. gotlandicus och ett par Potamogeton (brudborste, gotlandsstånds, nate). Dessutom demonstrerades Plantanthera oligantha, Carex scirpoidea, Campanula barbata och Centaurea phrygia (lappfela, grönländsstarr, skäggeklocka, ängsklint), samt diverse orkidéer från Italien.

14 november: Gamla och moderna kulturväxter inom Amaranthaceae och Chenopodiaceae från Latinamerika av Rolf Carlsson.

Inledningsvis nämndes att dessa växtgrupper använts i gamla tider. Aztekerna odlade Amaranthus och i Inca-kulturen förekom Chenopodium-arter. Dock finns en möjlighet att Chenopodium skulle härstamma från Indien. Föredragshållaren deltar i ett projekt på Växtfysiologen i Lund, som går ut på att undersöka protein-

halt och övriga näringsämnen hos de två familjerna, Amaranthus, Atriplex och Chenopodium hade uppvisat störst proteinproduktion. Frön från odlad Chenopodium quinoa hade gett 16% protein. Av intresse var halten lysin och aminosyror innehållande svavel, och denna hade visat sig var högre hos Amaranthus än hos t ex vete och bönor.

I USA säljs dylika produkter i hälsokostbutiker och användas som dietföda. Atriplex hortensis och Amaranthus-arter kan också användas till spenat. Dessutom förekommer många prydnadsväxter som t ex rävsvens och Celosia. Kreatursfoder och gödsel är ytterligare användningsområden. Avslutningsvis konstaterades att både blad och korn hade hög kvalitet, samt att de kan odlas även på mager mark. Dessutom skickades matprover runt i församlingen.

13 december: Från regnskog till Paramo - Bilder från botaniska resor i Equador av Lars Arvidsson.

Föredragshållaren inledde med att presentera det inventeringsprojekt i Equador, som för närvarande bedrivs av botanister i Göteborg. Landet har ca 20 000 kärlväxtarter, och bara orkidearterna uppgår till 2000. Man kan indela Equador i en västlig kustslätt, Andernas bergskedja i de centrala delarna, och ett lågland i öster. I väster finner man savann och ökenfragment, men även monsunkog i vissa delar. Denna övergår högre upp i bergsregnskog och på över 3000 m vidtar trädlös fjällhed som kallas Paramo. Anderna är en relativt ung bergskedja, och det förekommer fortfarande ett par aktiva vulkaner. Det östliga låglandet består huvudsakligen av låglandsregnskog.

I de östra delarna var spansk mossa (Tillandsia) tillhörande ananasfamiljen vanlig, och kunde t o m växa på telefontrådar. Även trädorbunkar och släktet Heliconia (banansläkting) med färggranna stödblåd förekom. De pollineras av kolibrifåglar. Man kunde också se bladskärarmyror som bar ned bladfragment till sina bon, och odlade svampar på dem. Bixa orellana (närstående solvändorna) användes till växtfärgning och indianerna färgade även håret rött med dem.

Högre upp i molnskogen fanns bergsbambu, som klängde som en lian. Här fanns även laven Cora pavonis, som anses vara en basidiesvamp. Det förekom otroligt branta åkrar, och bl a odlades Oxalis tuberosa (harsyresläkting) som stärkelseväxt. Ovanför trädgränsen fanns bl a Siffocampius (Lobeliaceae-träd) och Helosis (Balanophoraceae), en klubbformad, gulröd parasit med mycket reducerade blommor. På över 4000 m dök det upp bekanta släkten från Sverige. Alectoria ochroleuca (fjälltagellav) dominerade vissa områden där den färgade marken gul. Även masklav (Thammodia vermicularis) fanns här. Bland fanerogamer förekom många kuddväxter och Espeletia (Compositae), ett underligt träd som har de vissa bladen kvarsittande runt stammen som värmeisolering. De är nästan fullständigt identiska med de jätte-Senecior som förekommer på Östafrikas berg.

Lars Fröberg

SEMINARIUM TORSDAGEN DEN 25 SEPTEMBER

Dr F N Hepper, Royal Botanic Gardens, Kew: The 18th century expedition by Forsskål and Niebuhr to the Orient. Seminarium tillsammans med Institutionen för Systematisk Botanik.

Pehr Forsskål (1732-1763) var en av Linnés mest framstående lärjungar. Han räknas också, jämte Fredrik Hasselqvist och Petrus Löfving, till "Linnés offer". De dog på forskningsresor i främmande länder och fick inte tillfälle att hemföra eller bearbeta sina samlingar. Forsskål hade fått en god utbildning i Uppsala och i Göttingen, där han också lärde sig österländska språk. På Linnés rekommendation antog han år 1759 ett erbjudande att som botanist delta i en dansk expedition till södra Arabien, ett då nästan helt okänt land. Samma år fick han också professors titel. Resan kunde anträdas först år 1761. Efter nära ett år i Egypten fortsatte man till "det lyckliga Arabien", som beskrivs som "det grönskande, fruktbara landet". I talrika brev till Linné rapporterar Forsskål om resans rika botaniska utbyte: trettio nya släkter och flera hundra nya arter. Hela expeditionen angreps emellertid av malaria. De flesta deltagarna, däribland Forsskål, dog under några månader. Den ende överlevande, Casten Niebuhr, lyckades skicka Forsskåls dagböcker och rika samlingar till Köpenhamn. Niebuhr utgav också Forsskåls anteckningar som Flora aegyptiaco-arabica (1775), ett grundläggande arbete för floran i dessa länder.

Föredragshållaren hade rest "i Forsskåls fotspår" och visade bilder från de områden, som denne besökte. Forsskåls huvudsamling (cirka 1300 ark) finns i Köpenhamn. Viktigt material har också hamnat i Linnéherbariet i London och i Thunbergherbariet i Uppsala. Under en veckas arbete i Retziuserbariet i Lund hade Dr Hepper funnit ett betydande antal arter som Forsskål samlat på sina österländska resor. Han förbereder en kommenterad nyupplaga av den flora som Forsskål aldrig själv fick se i tryck.

I diskussionen framhölls att Forsskål, trots sina eminenta botaniska meriter, kanske skulle fått svårigheter att vinna en etablerad ställning i Sverige, om det förunnats honom att återvända hem. Han hade i sin ungdom utgivit en skrift "Om den borgerliga friheten", som ansågs samhälls-farlig och drabbades av indragning.

Ove Almborn

EXKURSION TILL GOTLAND 29/6 - 4/7 1986

På söndagseftermiddagen den 29 juni sammanstrålade vi, ett 20-tal deltagare i föreningens sommarexkursion, med exkursionsledaren Torbjörn Lindell på Lantbruksskolan i Roma, där vi skulle ha vårt kvarter under veckan. Förväntningarna på att få lära något om Gotlands flora var stora och förutsättningarna de allra bästa med högtryck på gång enligt väderspåmännen och exkursionsledarens ambition att under veckan visa för Gotland representativa naturtyper såsom hällmark, löväng, agmyr, rikkärr etc, samt även en del russin i kakan.

Vi inledde veckan med en uppmjukande övning söndag kväll till en Cypripedium calceolus-lokal vid Gardese, 10 km OSO Roma. I en av åkermark reducerad och nu igenväxande löväng fann vi ett 30-tal överblommade individ, omgivna av bl a Orchis mascula, Scorzonera h milis, Galium triandrum, Convallaria majalis, Thalictrum minus ssp. majus, Laserpitium latifolium och Crepis praemorsa. I denna frodiga ängsmark trivdes också Carex montana och C. tomentosa. På hemvägen passerades en gles tallskog, vilka på mellersta Gotland är mycket örtrika, med bl a Carex pilulifera, C. flacca, Neottia nidus-avis, Anthericum ramosus, Anemone hepatica (blad), Pyrola chlorantha, Campanula persicifolia, Tragopogon pratensis, Galium boreale, Aquilegia vulgaris, Hieracium-grupp Vulgatiformia, som vi fick lära oss har kilformad bladbas (till skillnad från grupp Sylvaticiformia). På skogsvägen växte Brachypodium sylvaticum, som, förutom att ha längre borst, skiljer sig från den nyss iakttagna B. pinnatum genom att vara tuvad.

Måndagen ägnades åt gotländska hällmarker strax öster om Visby, Hejdeby hållar. Orobanche alba hade förutskickats och denna växt gick vi rakt på efter att ha lämnat bilarna, där den stod bland Thymus serpyllum i ett 10-tal individ. Hela växten ger ett brun-röd-gulaktigt intryck. Strax intill stod ett pampigt individ av Picris hieracioides. Vi tog god tid på oss för en rundvandring och bl a noterades Globularia vulgaris, Prunella grandiflora, Arenaria

gothica med sina relativt stora blommor och urnlika fruktgömmen, Sedum album, S. reflexum, Vincetoxicum hirundinaria, Geranium sanguineum, Oxytropis pilosa, Reseda lutea, Helianthemum nummularium och även Fumana procumbens blommande mitt på dagen, Epipactis atrorubens på väg att slå ut, det silverglänsande gräset Melica ciliata, Festuca polesica med gott om slidor och den lågväxande alvarformen Crepis tectorum ssp. pumila för att nämna några typväxter. På en lokal strax intill letade vi upp Dracocephalum ruyschiana bland låga enbuskar och studerade Cotoneaster-buskar, som mest liknade C. niger, men som på Gotland har apomiktiska former.

På tisdag-morgonen färjades vi över till Fårö efter att militärpolisen kollat vår svenska identitet. Professor G. Fåhreus skulle bli vår ciceron under dagen. Vid första anhalten vid Fårö kyrka visades Polygala comosa, Cerastium tomentosum, Linum catharticum, Carduus acanthoides och C. nutans i väggkanten. Vi fortsatte ut mot Norsholmen för att bl a leta Botrychium. Vi parkerade i en talldunge intill de mörkgröna bladen av Chimaphila umbellata. På vandringen utefter den sandiga stranden ut till holmen trampade vi på Juncus ranarius-tuvor och konstaterade att östersjöröret Ammophila arenaria x Calamagrostis epigeios har rött strå nedtill, och fann gömd i en liten grässvål Herminium monorchis, samt lite längre fram en ljusblå matta av Veronica scutellata. Framme vid grinden växte pedagogiskt Sorbus teodori intill en av moderarterna, S. hybrida. Prof. Fåhreus förevisade den mindre ändfliken på bladet hos S. teodori och de breda och tandade stiplerna på årsskotten, vilka är smala och släta och faller av hos S. hybrida.

Vi begav oss ut på den betade strandängen, och fann intill några ruggar av Juncus balticus, Botrychium simplex i ännu identifierbart skick. Intill letade vi upp B. multifidum, som med knapp nöd kommit upp ur marken. Vi kröp på knäna för att finna Anagallis minima, men fick bland småttingarna nöja oss med Radiola linoides, Centaureum littorale (bladrosett), Sagina nodosa och S. procumbens. På klapperstensvallen mot väster växte bl a Cochlearia danica, Hor-

nungia petrea i typisk "vinterståndar"-gestalt, Spergularia marina och Stellaria pallida. Efter lunchrast for vi till prof. Fåhrens' bostad, där Botrychium matricariifolium kommit upp på en del av tomten efter att gräset börjat att klippas där. Medan några var kvar och lögade sig i solen eller fotograferade gick merparten av deltagarna med in i det mycket myggrika skogspartiet för att få en ormbunks- och Salix-lektion. Vi fortsatte därefter ut mot fyren för att där beskåda Potentilla bifurca. I den lilla talldungen intill växte Cephalanthera rubra och nere på stranden Crambe maritima och Isatis tinctoria. Vi fortsatte till Ava gård, där vi liksom Linné 1741 "svalkade oss i den brännande hettan under en stor ek som stod på gården". Linné mätte dess stam till "7 alnar omkring"; idag krävdes 4 man för att famna den. Innan vi lämnade Fårö besökte vi Ryssnäs myr. Myrar är relativt ovanliga på Gotland. Vi banade oss väg genom en bård av Cladium mariscus och Carex lasiocarpa med bl a Pedicularis palustris ssp. opsiantha, och kom upp på den tallbevuxna myren, där stora hålor med Sphagnum spp. skvallrade om att torv förr brutits. Här växte bl a Listera cordata, Moneses uniflora och Rubus chamaemorus, enda växtplatsen på Gotland.

Onsdagen ägnades åt östra Gotland med Östergarn och Torsburgen som fasta riktmärken. Vi började med att besöka Alvena Lindaränge i Vallstena, ett av dessa gotländska ängen, som hängivna hembygds- och naturvårdare bibehåller som i forna dagar. I detta änge utgör Tilia cordata ett mycket stort inslag, vilket inte är typiskt för ängerna i övrigt, vilka domineras av alm och ask. På väg mot Gothemshammar stannade vi där landsvägen korsar Gothemsån och beskådade Alisma lanceolata, medan Euphorbia palustris, som brukar finnas där, inte syntes till. Ute vid havet mellan Gothemshammar och Botvaldevik fick vi i en kombination av gles tallskog och kalkfuktäng vårt lystmäte av orkidéer täckt; ett 15-tal arter noterades, dock eftersöktes Orchis spitzelii förgäves. Flera av oss såg för första gången hybriden Cephalanthera longifolia x rubra, som är högre, ljusare och blommor tidigare än rödsysslan. På strandängen bland manshöga enar letade vi upp Gentianella amarella.

Efter ett uppfriskande bad och lunch fortsatte vi söderut på östra sidan av Lina myr, den myr som i dag är åker men som så värtaligt beskrives av Arvid Ohlson i hans bok om Sveriges orkidéer. Vi stannade till vid Line gård, brukad av ordf. i Gotlands Botaniska Förening, Bo Hammar, som gjorde ett avbrott i den intensiva höskörden och visade oss på Oenanthe fistulosa och Euphorbia palustris nere vid Gothemsån. Nästa stopp var Torsburgen, där vi koncentrerade oss på nordsidans rariteter, Coronilla emerus och Polystichum aculeatum. Vi gick ned till en vät nordost om Torsburgen och fann Apera interrupta växande på så gott som ren berghäll.

Färden gick nu vidare mot Östergarn. 600 m öster avtagsvägen till Katthammarsvik klättrade vi upp till en liten berghylla och kikade in i en minigrotta där Phyllitis scolopendrium växte, relativt nyligen upptäckt. Detta kan vara den enda riktiga plantan på huvudön, eftersom lokalen i Ardre numera lär utgöras av ett inplanterat individ. Dagen var långt liden men några fortsatte ut till Grogarnsberget, där ett par av oss hoppade ned till Ceterach officinarum, växande på sin klipphylla ihop med Asplenium trichomanes. Under vandringen ut såg vi bl a Cerastium diffusum ssp. subtetrandrum.

På torsdagen ställdes kosan söderut. Vi besökte först två källmyrar i Lojsta-området. Vackra Schoenus ferrugineus-tuvor angav rikkärr, liksom Primula farinosa, Eriophorum latifolium, Juncus subnodulosus, Bartsia alpina och Tofieldia calyculata. I Kvie källmyr fann vi även Potamogeton coloratus. Vi for vidare mot sydligaste Gotland och vandrade över fuktängarna vid Muskmyr, vilka är av rikkärrtyp och bl a uppvisade mycket vackra exemplar av Dactylorhiza incarnata var. ochroleuca, Ophrys insectifera och Epipactis palustris. På väg upp från fuktängarna gick vi över alvarmark och såg bl a den speciella småblommiga formen av Silene vulgaris ssp. maritima.

Efter bad och lunchrast under uppsikt av Hoburgsgubben fortsatte vi med att studera åkerogräs i de steniga rågåkrarna på sydligaste Gotland. Åkrarna vid Digrans var i år tyvärr inte besådda. Vi fann emellertid bl a Sherardia arven-

sis, Geranium dissectum, Litospermum officinalis, Ranunculus sardous, Consolida regalis, Asperugo procumbens samt på en komposthög vid gården Anthriscus caucalis. Vid Juves fanns en rågåker med Scandix pecten-veneris i såväl blom som i vacker kamlik fruktställning, Aphanes arvensis, Ranunculus arvensis och Alopecurus myosuroides. Däremot sökte vi förgäves efter Bromus secalinus. Vi återvände mot Roma och gick vid Mulde upp i naturreservatet och såg lätt överblommad Cephalanthera damasonium och avslutade sedan dagen med att vid Varvs-
holmen, Klintehamn, bese Astragalus danicus i vägkanten.

Fredagsmorgonen bjöd på ett kraftigt regn, vilket föranledde Torbjörn att vilja bevisa sin teori om luftfuktighetens inverkan på blomningen hos Tragopogon crocifolius. Vi hade tidigare i veckan förgäves sökt blommande gotländsk haverrot, men endast funnit antingen helt överblommade blommor eller hårt slutna knoppar. Hällmarken öster om Visby flygplats är en fin lokal för denna växt. Vi sökte och sökte och sökte i hällregnet utan att finna något blommande exemplar. Men skam den som ger sig. Till slut när regnet var över och solen åter började titta fram fann så äntligen Torbjörn sin blommande Tragopogon, V.S.B.!

Med haverrotens brunröd-gula färger på näthinnan fortsatte vi färden kustvägen mot norr och gjorde nästa anhalt vid Själsö, där Gymnocarpium robertianum växte ymnigt i en liten bäckravin vid foten av klinten. Regnet hade åter börjat falla och här inne i grönskan kunde man verkligen tala om vattenmättad atmosfär.

Efter ett stopp vid Lummelunda Bruk bland alla turister som skulle bese grottorna, där vi gick ned på stranden och bl a fann Gypsophila fastigiata och havsstrandformen av Oxytropis pilosa, liten och nedliggande, fortsatte vi norrut mot Lickershamn. I en mindre beteshage intill en gård växte ståliga individ av Onopordum acanthium inop med Hyoscyamus niger. I en rågåker vid en gård närmare Lickershamn fann vi så Agrostemma githago, vilken vi dagen innan förgäves sökt på södra Gotland. Vi fortsatte upp till Hall-Hangvars naturreservat norr om Stigsmyr och på hällmarken alldeles intill "entren" växte Inula ensifolia,

nedliggande och med smalare och ej stjälskomfattande blad jämfört med I. salicina. Ännu ej blommande Artemisia rupestris med finflikiga blad, Fumana procumbens med sina barrlika blad, Anthericum ramosum och Anacamptis pyramidalis växte intill. I en liten våt växte Ophioglossum vulgatum och i en annan blåfibblor, Hieracium-grupp Praealtinum. I tallskogskanten mot landsvägen fann vi Calamagrostis varia, ännu så länge i "knopp".

Färden gick vidare mot Träskmyr, där enstaka Orchis palustris prunkade med sina vackert röda blommor bland Carex hostiana, C. flacca och C. tomentosa. Vid Hångers Källa tänkte vi oss in i hur I. Kolmodin för snart 300 år sedan satt i denna lund och skrev "Den blomstertid nu kommer". Dagen avslutades med ett besök vid Kallgateburg och det stora Taxus baccata-beståndet. Från vandringen ute på myrmarken minns man mest den rikliga förekomsten av Sanguisorba officinalis.

Nu återstod bara två dagar av vår Gotlandsvecka och dessa skulle vi ägna åt Stora Karlsö. Torbjörn hade ordnat med övernattning och tillstånd för gruppen att röra sig även utanför den ordinarie vandringsstigen. Vi gjorde först den obligatoriska guidade rundvandringen med sillgrissle- och tordmulekolonierna. På eftermiddagen gjorde vi så en egen tur och prickade in de smala bladrosetterna av Aster linosyris på väg upp mot bronsåldersröset med Linnés ask, "vilket var det enda trädet uppå Karlsöens höga fält, och lyste långt bort för sjöfarande, som härefter dömde sin kosa", vilket gällde ännu idag nästan 250 år senare. Vidare fann vi uppe på platån bl a vacker Astragalus glycyphyllos och Centaureum erythrea.

Målet för Stora Karlsöbesöket var förstås att finna Lactuca quercina i blom. Linné fann inte denna växt på Stora men väl på Lilla Karlsö. Vi vandrade omkring i det höga gräset på sydsidan, borstade då och då av oss en och annan fåsting och fann ett par manshöga individer av karlsösallat som slagit ut så mycket att vi kunde se de gula blommorna.

Efter Karlsö-utflykten och återkomst till huvudön hade vi bara en halv dag kvar av vår fantastiska Gotlandsvecka. Avslutningen blev lika intensiv som upp-

takten eller vad sägs om följande intressanta stopp på väg upp mot Visby; Scutellaria hastifolia vid Paviken, fåfängt letande efter klöversnärja i Gnisvärd fiskehamn, Sedum sexangulare på Tofta skjutfält, Trifolium alpestre vid Pl8, besök hos Torbjörns Pulsatillor vid Slättflishage (P. patens, P. pratensis och hybriden), Myricaria germanica i blom i ett grustag intill, Galium rotundifolium i tallskog vid Traume och som avslutning Marrubium vulgare vid möllan "Plågan" på klinten ovanför oljecisternerna i Visby. Vi stod och såg ut över vattnet, lät veckans lokaler och fynd passera revy och tackade till slut Torbjörn för en mycket väl upplagd, genomförd och givande exkursionsvecka.

Alf Porenus

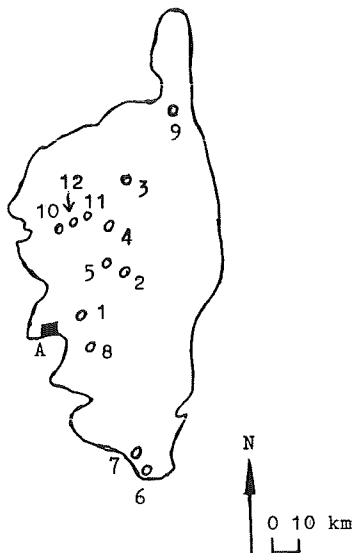
KORSIKARESAN 1986

Årets Medelhavsresa avgick för ovanlighetens skull mitt i sommaren. Målet var den botaniskt mycket intressanta, men föga besökta ön Korsika. Ledare var undertecknad, som våren 1984 gjorde en månads lång rundresa på ön. De övriga deltagarna bestod av en tapper skara på åtta personer.

Vi avreste från Sturup lördagen den 19:e juli och efter ett flygplansbyte i Nice kom vi sent på kvällen fram till "Ile de beaute". Vi inkvarterade oss på hotell Napoleon i Ajaccio, och på detta hotell bodde vi sedan under hela vår veckolånga vistelse på ön.

Nedan ges ett summariskt exkursionsreferat med tonvikten lagd på viktigare besökta lokaler (se nedanstående kartskiss). Beteckningen **E** står för endem. De flesta av dessa endemer är endemiska för både Korsika och Sardinien, en del endast för Korsika och ett fåtal inom ett större geografiskt område.

VIKTIGARE BESÖKTA LOKALER

- 1 Stränder vid vattendraget Gravona, ca 20 km NO Ajaccio
- 2 Col de Vizzavona
- 3 Ponte Leccia
- 4 Vallée de la Restonica och Lac de Melo
- 5 Vizzavona
- 6 Falaises de Pertusato, ca 2 km SO Bonifacio
- 7 Tonnara plage
- 8 Grosseto
- 9 Col de Teghine och Serra di Pigno
- 10 Foret d'Aitone
- 11 Foret de Valdo-Niello
- 12 Col de Vergio

A Förläggning i Ajaccio

Söndag 20/7

Lokal 1. Stränder vid vattendraget Gravona, ca 20 km NO Ajaccio. Lokalen ligger alldeles vid stora vägen mellan Ajaccio och Vizzavona. Höjd, lägre än 200 m ö h. Vid Gravona förekom en frodig strandvegetation med Alnus glutinosa och Salix purpurea som tongivande arter. I den fuktiga strandskogen växte dessutom bl a Borago pygmaea (E) och Urtica atrovirens (E). På andra sidan landsvägen förekom en välutvecklad macchia dominerad av Cistus monspeliensis, C. incanus, Arbutus unedo, Erica arborea och Teline monspessulana. Två andra framträdande buskar var Genista corsica (E) och Anthyllis hermannie. F ö växte här bl a Helleborus lividus ssp. corsicus (E) och Stachys glutinosa (E). Längs landsvägen förekom en mer alldaglig ruderatvegetation med bl a Lactuca viminea, Cichorium intybus, Globularia alypum, Teucrium scorodonia, Calamintha nepeta och Corrigiola telephiifolia.

Lokal 2. Col de Vizzavona, drygt 1160 m ö h. Buskmark alldeles vid vägen. Buskmarken dominerades av Astragalus sirinicus ssp. genargenteus (E). F ö noterades Petrorhagia saxifraga (E), Thymus herba-barona (E) och mycket Helleborus.

Lokal 3. Ponte Leccia, macchia ca 4,5 km VNV samhället. Lokalen ligger alldeles vid vägen Ponte Leccia - Asco. Höjd ca 250 m ö h. Vegetationen dominerades helt av Cistus monspeliensis och Thymelaea tartonraira ssp. thomasi (E). Den sistnämnda arten är punktendemisk för Ponte Leccia. F ö sågs mycket fröställningar av Fumana thymifolia. Här och där i macchian växte enstaka stenskar och även Pyrus amygdaliformis. I anslutning till vattendraget Asco förekom frodig strandskog, i vilken bl a Buxus sempervirens ingick. På de steniga stränderna längs Asco växte mycket trevligt, ss bl a Hypericum hircinum, Scrophularia trifoliata (E), Pastinaca latifolia (E), Euphorbia amygdaloides ssp. semiperfoliata (E) och Teucrium marum (E). I anslutning till en närbelägen

gård utbredde sig ogenomträngliga snår av Rubus ulmifolius s. lat. I landsvägens asfaltsprickor upptäcktes en märklig Euphorbia, som senare visade sig vara den från Nordamerika härstammande E. maculata.

Måndag 21/7

Lokal 4. Vallée de la Restonica och Lac de Melo. Vi åkte buss till skogsgränsen i övre Restonica-dalen (ca 1350 m ö h) och gick därifrån upp till Lac de Melo och tillbaka. Lac de Melo ligger drygt 1700 m ö h. I nedre Restonica-dalen förekommer välutvecklad terpentintallskog (Pinus pinaster). Nära skogsgränsen ersattes terpentintallen av korsikansk svarttall (Pinus nigra ssp. larico (E)).

Ovanför skogen vidtog buskmark dominerad av Genista salzmannii (E). Anthyllis hermannie och Juniperus communis ssp. nana. På några ställen fanns dessutom Berberis aetnensis (E) och på ett ställe den märkliga Ruta corsica (E). Här och där var buskvegetationen ersatt av torra gräsmarker där bl a Plantago subulata ssp. insularis (E), Sagina pilifera (E) och Cerastium soleirolii (E) tillhörde de mera tongivande arterna. Längs bäckar och på nordexponerade sluttningar ersattes ovanstående busk- och gräsvegetation av ett lågvuxet kratt dominerat av korsikansk grönal (Alnus viridis ssp. suaveolens (E)). I denna vegetation ingick också enstaka rönнар (Sorbus aucuparia ssp. praemorsa (E)).

Här och där förekom karga klippartier med en mycket speciell och rik vegetation. Bland de mera framträdande arterna märktes Poa cenisia, Festuca sar-
doea (E), Potentilla crassinervia (E), Helichrysum frigidum (E), Phyteuma serratum (E), Armeria leucocephala (E), A. multiceps (E), Saxifraga pedemon-
tana ssp. cervicornis (E), Stachys corsica (E) och Galium corsicum (E).

I anslutning till Lac de Melo förekom vidsträckta myrар dominerade av Scirpus caespitosus ssp. caespitosus och Nardus stricta. Här och på andra

fuktiga öppna ytor växte flera intressanta växter ss bl a Carex nigra (låg-vuxen avvikande form), Juncus requienii (E), Carex frigida, Pinguicula corsica (E), Narthecium reverchonii (E), Ranunculus marschlinii (E), Aguilegia bernardii (E), Bellium bellidioides (E), Bellis bernardii (E), Potentilla anglica ssp. nesogenes (E) och Euphrasia salisburgensis.

Strax NV och NO Lac de Melo förekom en mycket varierad klippterräng som blott besöktes av ett fåtal. Här tillkom bl a Viola nummularifolia (E), Adenostyles alpina ssp. briquetii (E), Ligusticum corsicum (E), Bupleurum stellatum (E), Valeriana montana, Pulsatilla alpina, Brimeurea fastigiata (E), Epilobium anagallidifolium, Geum montanum, Amaleanchier ovalis, Sorbus aria och Saxifraga stellaris ssp. alpigena.

Tyvänn medgav inte tiden en bestigning av Mte Rotondo, som bl a utgör växtplats för Draba loiseleurii (E).

Under hemvägen gjordes några korta stopp i mellersta Restonica-dalen. Bl a studeras en isolerad förekomst av Alnus cordata (E). Här och där förekom stora bestånd av den så här års utblommade Panocratium illyricum (E) och på några platser växte Ceterach officinarum.

Tisdag 22/7

Lokal 5. Vizzvona. Fotvandring från Col de Vizzvona (lokal 2 enligt ovan) åt VNV utmed vattendraget l'Agnone till ung 1800 m ö h och åter. Terrängen utgjordes huvudsakligen av bokskog (Fagus sylvatica), men på ung 1500 m ersattes bokskogen av grönalkratt (Alnus viridis ssp. suaveolens (E)).

I bokskogen noterades bl a Asplenium adiantum-nigrum, Melica uniflora, Cynosurus echinatus, Arrhenatherum elatius ssp. sardoum (E), Brachypodium pinnatum ssp. rupestre, Poa nemoralis, Arenaria balearica (E), Sagina sublata ssp. revelierei (E), Barbarea rupicola (E), Fraxinus angustifolia, Rumex sanguineus, Amaleanchier ovalis, Digitalis purpurea, Pastinaca lati-

folia (E), Sanicula europaea och Viola riviniana. Vid landsvägen förekom stora bestånd av Sambucus ebulus.

Strax V om parkeringsplatsen låg en gammal borggruin, i vars väggar en rad trevliga växter hittades, ss bl a Asplenium ruta-muraria, A. viride, Ceterach officinarum, Arabis verna, Lepidium graminifolium ssp. graminifolium, Geranium lucidum, Potentilla micrantha och Cymbalaria hepaticifolia (E).

Här och där förekom större fuktdråg i skogen. Vid ett av dessa hittades Scrophularia oblongifolia (E) och Montia fontana ssp. chondrosperma (syn. M. minor). I ett närbeläget fuktigt klippområde frodades stora mängder Juncus capitatus och Radiola linioides, samt några ex av Dactylorhiza saccifera. I fuktmarkerna utmed vattendraget l'Agnone växte bl a Doronicum corsicum (E), Carex microcarpa (E) och Hypericum hircinum.

Merparten av grönalskrattet var floristiskt sett ganska tråkigt, men på vissa öppna ställen förekom ett stort antal intressanta arter, bl a Narthecium reverchonii (E), Pinguicula corsica (E), Galium corsicum (E), Stachys corsica (E), Potentilla crassinervia (E), Armeria leucocephala (E) och stora bestånd av Cymbalaria hepaticifolia (E).

Onsdag 23/7

Lokal 6. Falaises de Pertusato, ca 2 km SO Bonifacio. Hela detta område utgörs av en låglänt kalkplatå och är sedan gammalt känt för att hysa en rad växter som saknas på övriga Korsika. Vegetationen utgjordes huvudsakligen av garigue, som dominerades av den taggiga busken Astragalus massiliensis (E). F ö växte här bl a Asteriscus maritimus, Scabiosa atropurpurea ssp. maritima, Lobularia maritima, Thymelaea hirsuta, Frankenia laevis och Limonium acutifolium (E). I en klippspringa hittades några rosetter av den märkliga släktendemen Morisia monanthos (E) och här växte också Erodium corsicum (E).

Lokal 7. Tonnara plage. Lokalen ligger ung 7 km NV Bonifacio, och utgörs av sandstrand med innanförbyggande macchia. Strax utanför stranden ligger några klippöar. Själva stranden dominerades av Ammophila arenaria, Pancratium maritimum och Eryngium maritimum. F ö växte här också Lotus cytisioides, Echinophora spinosa, Silene succulenta och Spergularia macrorrhiza (E).

I macchian innanför stranden noterades bl a Halimium halimifolium ssp. halimifolium, Lavandula angustifolia och Selaginella denticulata. På den närmast belägna klippön förekom ett stort bestånd av Erodium corsicum (E) och mycket Carpobrotus. I vattnet fanns bl a Posedonia oceanica och Cymodocea nodosa.

Lokal 6. Landsvägsskärnings omedelbart N Grosseto, uppskattningsvis 500 m ö h. Den från lokalen uppgivna Mercurialis corsica (E) sågs ej. Arten iaktogs i ett fåtal ex av författaren och Anders Jönsson 1984, och lokalen syns oförändrad. Troligen var det för sent på året för att se denna vår- och försommarblommande art.

Torsdag 24/7

Lokal 9. Col de Teghine och Serra di Pigno. Vi åkte buss till Col de Teghine (ca 550 m ö h) och gick därifrån till Serra di Pigno, som ligger drygt 960 m ö h. Den mycket enhetliga vegetationen utgjordes av bränd macchia, som helt dominerades av Arbutus unedo och Erica arborea. På lägre nivå spelade också Cistus monspeliensis en framträdande roll. Vid parkeringsplatsen fanns en rik uppsättning mediterrana tistelväxter. Här växte bl a Carlina corymbosa, Carthamus lanatus, Centaurea calcitrapa, Pallenis spinosa och Scolymus hispanicus. I macchian förekom stora mängder av Ammoides pusilla, och längs vägen upp till Serra di Pigno sågs bl a Blackstonia perfoliata ssp. perfoliata, Prunella laciniata, Teucrium chamaedrus, T. marum (E), Anthyllis hermannie,

Dorychnium hirsutum, Helichrysum italicum, Prasium majus och en gentemot skånskt material starkt avvikande Ononis spinosa. I klippspringorna nära toppen tillkom bl a Cerastium boissierianum.

De från lokalen uppgivna arterna Morisia monanthos (E), Alyssium robertianum (E), Viola corsica (E) och Bunium alpinum ssp. corydalinum (E) efter söktes förgäves. Möjligen har den nyanlagda radiostationen på toppen förändrat lokalen så att flera av dessa sällsynta endemer gått ut.

Fredag 25/7

Lokal 10. Foret d'Aitone, ca 1300 m ö h. Denna lokal är den mest berömda svarttallskogen på Korsika. Här och där förekom ett ganska stort inslag av ädelgran (Abies alba). Ädelgranen var ofta angripen av Viscum album ssp. abietis, en mistelunderart som endast går på Abies spp. F ö noterades en hel del bok och björk (Betula pendula). Den senare arten är mycket lokal på Korsika. Den torftiga markfloran dominerades av Deschampsia flexuosa. Bland övriga arter i fältskiktet märktes Veronica officinalis, Epilobium lanceolatum, Verbascum thapsus och den lustiga Crucianella angustifolia.

Lokal 11. Foret de Valdo-Niello, ca 1300 m ö h. Lokalen utgörs av en mycket stor sammanhängande svarttallskog. Syftet med vårt besök här var främst att studera mistelangreppen på svarttallen. På Korsika är svarttallen ofta svårt angripen av Viscum album ssp. austriacum, en mistelunderart som endast går på Pinus och Larix spp.

Lokal 12. Col de Vergio, drygt 1460 m ö h. Detta var resans sista växtlokal och många tog det lite lungt och smälte intrycken. En del vandrade emellertid åt NV och fann där floristiskt synnerligen rika marker och fick samtidigt en god repetition av de växter som vi tidigare sett kring Lac de Melo och vid

Vizzavona. Av arter som vi sett tidigare växte här bl a Ruta corsica (E) (mycket stort bestånd), Genista salzmanii (E), Anthyllis hermannie, Alnus viridis ssp. suaveolens (E), Sorbus aucuparia ssp. praemorsa (E), Plantago subulata ssp. insularis (E), Sagina pilifera (E), Cerastium soleirolii (E), Potentilla crassinervia (E), Helichrysum frigidum (E), Phyteuma serratum (E), Armeria leucocephala (E), A. multiceps (E), Stachys corsica (E), Galium corsicum (E), Pinguicula corsica (E), Narthecium reversconii (E) och Ligusticum corsicum (E). Dessutom tillkom här två intressanta endemer, nämligen Bunium alpinum ssp. corydalinum (E) (tre ex) och den mycket sällsynta Odontites corsica (E) (ett ex). Däremot lyckades ingen hitta den från lokalen uppgivna Mentha requienii (E), en märklig växt som närmast anknyter till Mentha-arter på Nya Zeeland.

Lokalen var även i övrigt intressant. Den av långvarig kulturpåverkan starkt nedtryckta skogsgränsen (ung 1450 m ö h) bildades nämligen av björk. Det bör emellertid betonas att den naturliga skogsgränsen ligger högre och utgörs av andra arter. På torra sydexponerade sluttningar torde den ligga på ung 1800 m höjd och bildas av svarttallskog, med ett visst inslag av björk. På fuktiga nordexponerade sluttningar torde den ligga några hundra meter lägre och bildas av bok, med ett visst inslag av ädelgran närmast kalfjället. Även i bokskogen kan björken förväntas förekomma som ett underordnat element.

Mikael Wigforss

INTRESSANTA VÄXTLOKALER I KÄVLINGE KOMMUN

Av John Kraft

Tidigare publicerad i "Kävlinge-bygden nu och då 1985-86". Här återgiven med tillstånd av Torbjörn Lindell, kulturchef i Kävlinge kommun.

KARABY BACKAR

Jag står på kung Vases hög på Karaby backar 69 möh. (Lindell 1982) och ser ut över kommunen. Här uppe är horisonten fri runt omkring och en klar dag utbreder sig ett magnifikt panorama. Det är som Nils Holgersson, som från gåsaryggen skådar ut över ett färggrant lapptäcke. Kyrkorna blänka vita som en näve utslängda sockerbitar i landskapet. Rakt i söder ser man mot Malmö och Kockums bockkran avtecknar sig skarpt mot horisonten. I sydväst syns Barsebäckswerket mot Öresunds glittrande vattenspegel och Lundåkrabukten breder ut sin vida famn upp mot Landskrona, Ven och Helsingborg. I norr syns Dagstorps kyrka uppe på backen och utsikten mot nordöst och Söderåsen är svindlande vacker. Blicken sveper vidare mot Eslöv och Lund.

Runt omkring på den mäktiga åsen finns ett tiotal mer eller mindre välbevarade ätthögar från bronsåldern. Ätthögarna är historiska monument av högsta dignitet, inte bara ur arkeologisk synpunkt. De bidrar även till vår kännedom om markhistoria och om florans sammansättning i svunnen tid. Högarerna består nämligen av grästorvor som skalats av grässvålen intill och travats upp till ofta ansevärd höjd. Vid uppläggningsen av torven har växter som funnits i grässvålen följt med och etablerat sig på högarna, varav en del arter säkert finns kvar än i dag. Botaniska undersökningar utförda på 1950-1960-talen vittnar om en rik och delvis ursprunglig flora (Nilsson 1953, 1982). Som framgår av Nilssons undersökning fanns ca 150 arter på Karabyhögarerna i mitten på seklet och det är min förmodan att ungefär samma arter finns kvar i dag.

Min kunskap om floran på Karaby backar inskränker sig till några få besök och har då sett exempel på att floran är både rik och intressant och att de

intressantaste av Nilssons arter finns kvar t ex backsippa, luddfingerört, sandnejlika och backstarr (Pulsatilla vulgaris, Potentilla heptaphylla, Dianthus arenarius, Carex ericetorum). De tre sistnämnda arterna är intressanta därför att de bortsett från några lokaler här i trakten hör hemma i östra Skåne.

JÄRAVALLEN

Ett annat intressant floraområde inom kommunen är Järavallens naturreservat med intilliggande sandmarker och Hofterups mosse. När sandflykten blev för besvärlig i mitten på 1800-talet planterades skog på de mest utsatta områdena. Enligt Hillåker (1983) planterades skog redan för 150 år sedan medan mina årsringsräkningar på avsågade träd visar en ålder på ca 100 år. I norr har man satt svarttall (Pinus nigra), som står bra emot havsvindarna. Det är en mörk, lång- och grovbarrig tall från Centraleuropa. För övrigt består barrskogen av tall och gran med smärre inslag av bergfur och vitgran (Pinus sylvestris, Picea abies, Pinus mugo, Picea glauca). I södra delen av skogen finns ett i sen tid planterat bokbestånd (Fagus sylvatica). Av självsådda, fågel- eller vindspridda träd och buskar kan nämnas alm, avenbok (ett ungt träd), glas- och vårtbjörk, ek, oxel, rönn, gråvide, jolster, sälgsötbjörnbär, hallon, hagtorn, olvon, kaprifol, druvfläder, fläder/hylle och två frammande trädslag glans- och virginiahägg, troligen fågelspridda från Ålstorp där en ymnig förvildning skett, (Nilsson 1971) (Ulmus glabra, Carpinus betulus, Betula pubescens, B. pendula, Quercus robur, Sorbus intermedia, S. aucuparia, Salix cinerea, S. pentandra, S. caprea, Rubus plicatus, R. idaeus, Crataegus monogyna, Viburnum opulus, Lonicera (pereclymenum) Sambucus racemosa, S. nigra, Prunus serotina, P. virginiana).

Av risväxter finns en intressant invandring, antingen med fåglar eller med packmaterial, som medföljt när skogen planterades (Kraft 1971). Förutom krypvide (Salix repens), som säkert har haft gammal hemmortsrätt i trakten,

finns här flera av våra hedskogsris som ljung, kråkbär, blåbär, lingon, linnea, klock-, klot-, björk- och ögonpyrola (Calluna vulgaris, Empetrum nigrum, Vaccinium myrtillus, V. vitis-idaea, Linnaea borealis, Pyrola media, P. minor, Orthilia secunda, Moneses uniflora). De här små risväxterna finner man inte sällan i planterade tallskogar i Skåne. Här och där finns stora bestånd med revlumner och ett par smärre bestånd mattlumner (Lycopodium annotinum, L. clavatum). Flerstädes och mest i svarttallskogen, finns rikligt med ormbunkar, som ger ett frodigt och ymnigt intryck i den för övrigt magra miljön. Här finns stora bestånd med stensöta och mängder av träjon, skogs-, lund-, maj- och hultbräken (Polypodium vulgare, Dryopteris filix-mas, Athyrium filix-femina, D. carthusiana, D. dilatata, Thelypteris phegopteris).

Inne i de höga och glesa tallbestånden växer sandstarren (Carex arenaria) i stora heltäckande bestånd. Det är en kvarleva från den tidigare sandheden. Sandstarren finns mer eller mindre ymnigt i hela lundåkraområdet. Ett annat prydligt skogs- och hedgräs är krustätel (Deschampsia flexuosa). Inne i halvkuggan bildar det friskt gröna sirliga mattor eller kuddar med enstaka blomvippor. Ute i hyggen eller stormfällan blommar den överväldigande rikt och pryder då marken som en rosaviolett sky eller rök. Ett annat högvuxet och dekorativt gräs är bergröret (Calamagrostis epigeios). Av örter i den artfattiga hedskogen må nämnas dvärghäxört, ekorrbär, skogsstjärna, backvicker och den lilla spensliga skogsorkidén knäröten (Circea alpina, Maianthemum bifolium, Trientalis europaea, Vicia cassubica, Goodyera repens). I det öppna området mellan skogen och motorvägen finns en rik lokal för kustruta (Thalictrum minus subsp. minus). Den kan även ses i öppna gläntor inne i tallskogen. Här finns även back- och fältsippa (Pulsatilla vulgaris, P. pratensis).

SANDHEDAR

Vid golfbanan på Järavallen kan man se samma östliga växter som på Karabyhögar-
na nämligen sandnejlika, luddfingerört och backstarr. Strandmarkerna mellan sko-

gen och stranden är hedartad. Här finns de flesta av torrhedens arter som röd- och fårsvingel, borsttåtel, vårtåtel, trift, fältmalört, skatnäva, monkar, bergsyra och gulmåra för att nämna några (Festuca rubra, F. ovina, Corynephorus canescens, Aira praecox, Armeria maritima, Artemisia campestris, Erodium cicutarium, Jasione montana, Rumex acetosella, Galium verum).

Norr om svarttallskogen finns en torrhed som innehåller ungefär samma växter som den nyss nämnda sandstrandheden. Här finns dessutom stora ljungbestånd, mattor av kråkbärsris, styvmorsvioler i mängd, sparsamt med nattviol, backstarr och jungfrulin (Calluna vulgaris, Empetrum nigrum, Viola tricolor, Platanthera bifolia, Carex ericetorum, Polygala vulgaris). I nordslutningen finns, eller rättare har funnits, tre av våra minsta ormbunkar lås-, rut- och höstlåsbräken (Botrychium lunaria, B. matricariifolium, B. multifidum). Den senare har inte setts sedan upptäcksåret 1972 (Kraft 1972), vilket inte hindrar att den kan dyka upp igen.

SANDDYNER OCH TÅNGVALLAR

I det östra skogsbrynet finns en mäktig sanddyn och parallellt med den finns en lång, starkt eroderad tångvall. Den är uppbyggd på samma sätt som tångvallarna i Skanör-Falsterbo. Med specialtillverkade redskap skar man grästorvor som varvades med bandtång (Zostera marina) till så höga murar att kreaturen inte kunde ta sig över. Bandtången, som även i dag driver iland från sundet i riklig mängd, samlades och torkades och användes som "murbruk" när man trävade grästorven. Det är lätt att konstatera förekomsten av bandtång i vallarna genom att känna efter i kaninhål, som man här och där kan se i vällen. Bandtången är mumifierad och spröd och liknar strimlat silkespapper. Tångvallarna anlades i brist på annat byggmaterial som sten eller trävirke. Sanden ensam var ju inget lämpligt stängselmaterial. När Linné reste mellan Barsebäck och Landskrona sommaren 1749 (1751) skriver han: "bondkojor sågos endast vara täckta med Zostera och torv. Flygsanden eller en fin, vit sand,

samlade sig på marken, där som torven var skuren, så att där man en gång tagit torv till gärdesgårdar eller eldning, fick man icke mera grön torv eller gräs på ett halvt seculum". Linné, som var en framsynt och klok man, insåg hur illa man behandlade grässvålen i de skoglösa och sandlupna områdena i Skåne. Han talade också ivrigt för att skyddsplantering av olika slag skulle sättas. Hofterupsskogen är kanske resultatet av mötet mellan Linné och Barsebäcksgreven. Att planteringen kom att dröja 100 år är bara typiskt för den tidens motstånd som så gott som alla bönder på Skåneslätten reste mot läplanteringar. Är de nyligen påbörjade vindskyddsplanteringar på godset en "reminiscens" från "mästarnes" besök eller är det en i elfte timmen uppkommen tanke på att se till så inte den goda myllan blåser bort? Tanken och handlingen tycker jag är berömvärd. Däremot tycker jag inte om planerna på att göra ett sommarland i norra delen på Hofterups mosse.

HOFTERUPS MOSSE

Öster om motorvägen mellan Ålstorp och Hofterup, fanns förr en öppen mosse, som utnyttjats till torvtäckt. Särskilt under första världskriget bröts torv här (Hillåker 1983). När motorvägen byggdes på 1960-talet sänktes vattennivån i mossen och björken som växte i den våtaste delen dog. Nu har mossen återigen vuxit igen till en ogenomtränglig björkslyskog. Här har funnits en rik flora, ställvis t o m rikkärrsflora. Jag såg själv i slutet på 1960-talet prov härpå. I en glänta fanns näbb- och vippstarr och majviva (Carex lepidocarpa, C. paniculata, Primula farinosa). I den södra delen av mossen har jag även sett maj- och ängsnycklar (Dactylorhiza majalis, D. incarnata).

DAGSTORPS MOSSE

Jag brukar sätta bilen vid Dagstorps hållplats och gå några hundra meter österut. Det nutida kärret är endast en liten del av ett tidigare mycket större kärrområde, som legat längs den numera reglerade Välabäcken. När järnvägen byggdes

dränerades delar av mossen och en del av marken är idag åker. Det några tunnland stora kärret ligger på ömse sidor om järnvägen. Den första och största växt som möter botanisten är blekvidebuskar (Salix hastata).

Där man finner blekvide i Skåne befinner man sig näst intill på helig mark om man ser markhistoriskt på floran. Där blekvide ännu finns kvar ser vi en relik från en forntida rik/extremrik flora, som blir allt sällsyntare i Skåne. Dagstorps mosse innehåller för övrigt nästan alla arter som hör hemma i ett extremrikkärr. Här finns den enda lokalen i västra Skåne för trubbtåg (Juncus subnodulosus). Här finns den troligen sista lokalen för svarttåg (Juncus anceps) i landet.

Svarttågen har tidigare funnits i Södervidinge-, St Harrie och Stångby mosse (Weimarck 1963-1985). Jag är inte säker på om den finns kvar i de sistnämnda mossarna. Närmaste lokaler för svarttåg är på Öarna vid Lammefjord i Danmark och på Jyllands västkust (Hansen 1981). Här finns även blåtåg och torvtåg (Juncus inflexus, J. alpinus subsp. alpinus), båda kalkkälskande växter. Övriga för naturtypen typiska arter är axag, gräsull, näbb- och nålstarr, majviva, stor ögontröst, fyreggad johannesört, kärrknipprot och maj- och ängsnycklar. (Schoenus ferrugineus, Eriophorum latifolium, Carex lepidocarpa, C. dioica, Primula farinosa, Euphrasia rostkoviana, Hypericum tetrapterum, Epipactis palustris, Dactylorhiza majalis, D. incarnata).

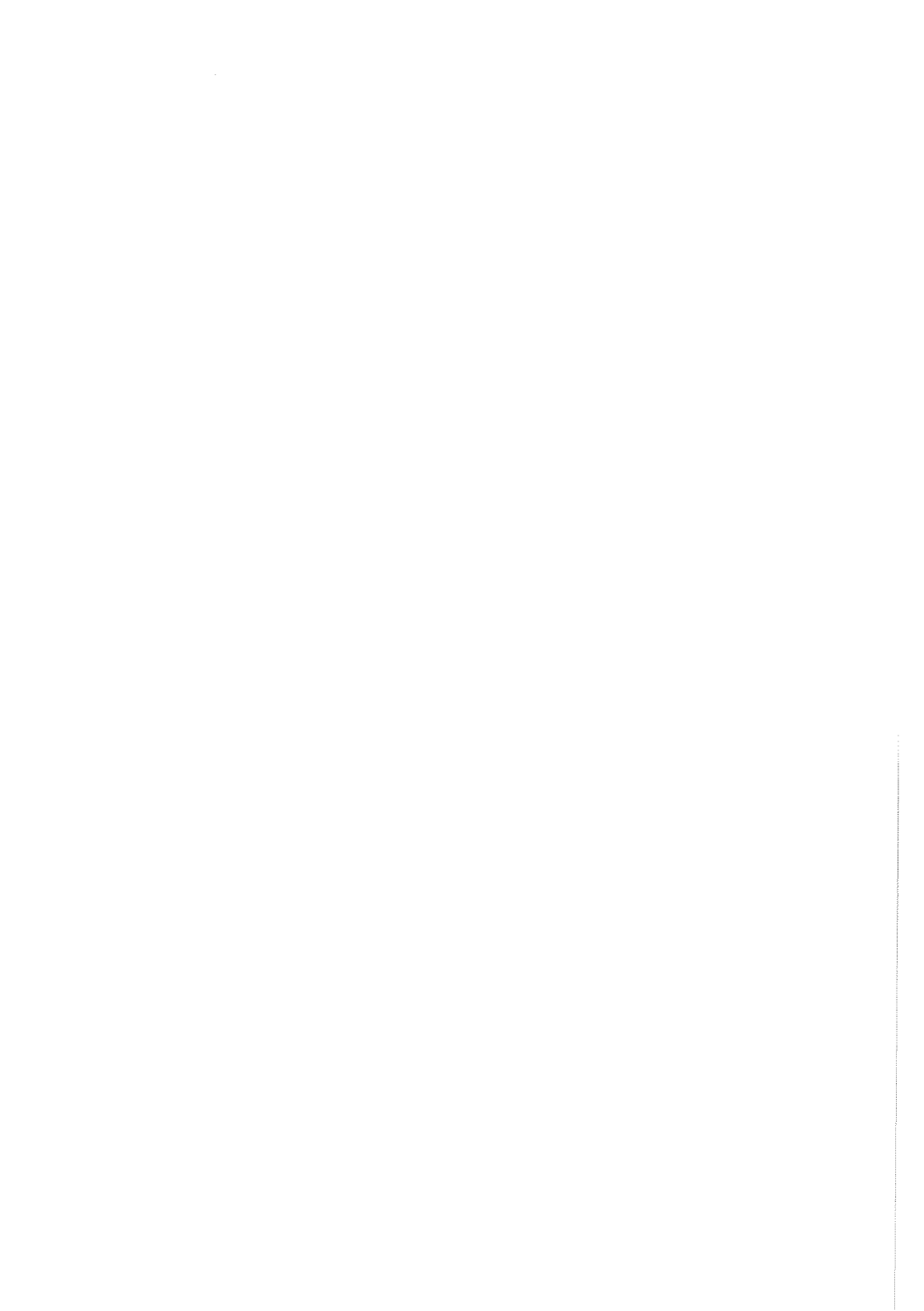
Mossen är hotad om inte vattennivån bibehålls. Det är även viktigt att björk- och gråvidesly begränsas och lagom betesgång upprätthålles.

Våra få, ännu någorlunda oskadade extremrikkärr anser jag vara av minst samma bevarandevärde som våra fornminnen och kyrkor.

Svenska och latinska namn har hämtats ur Krok & Almquist, Svensk Flora 1984.

Litteratur

- Hansen, K. 1981: Dansk feltflora. Köpenhamn.
- Hillåker, C. 1983: Hofterups socken. Topografi och historia. Kävlingebygden nu och då.
- Lindell, T. 1982: Sevårdheter och strövområden i Kävlinge kommun. Kävlingebygden nu och då.
- Linnaeus, C. 1751: Skånska resa.
- Kraft, J. 1971: En intressant tallskogsflora i Hofterups socken. Lunds Botaniska Förenings medlemsblad.
- Kraft, J. 1972: Referat från en myrekursion i Landskronatrakten med några spekulationer om hur risfloran invandrat i Hofterup-Saxtorpsområdet. Lunds Botaniska Förenings medlemsblad.
- Krok, Th. O.B.N. & Almquist, S. 1984: Svensk flora. Fanerogamer och ormbunksväxter. 26 uppl. Uppsala.
- Nilsson, A. 1954: Karaby backar. Skånes Natur XLI (1954).
- Nilsson, A. 1971: Virginiahägg, *Prunus virginiana* L., som förvildad i Skåne jämte nya fynd av vildväxande glanshägg, *P. serotina* Ehrh., och en jämförande studie mellan vanlig hägg och virginiahägg. - Lustgården.
- Nilsson, A. 1982: Västskånska ätthögar och deras flora. Svensk Botanisk Tidskrift 1982:6.
- Weimarck, H. 1963: Skånes Flora. Lund.
- Weimarck, H. & G. 1985: Atlas över Skånes flora. Lund.

ÄLDRE MEDLEMSBLAD

Föreningens medlemmar kan gratis erhålla de tidigare utgivna medlemsblad, som finns i lager. För icke medlemmar kostar de 5 kr styck. Om man inte är medlem och vill ha alla kvarvarande medlemsblad, får man dem kostnadsfritt genom att bli medlem i föreningen!

MEDLEMSKAP I LBF

Det enklaste sättet att bli medlem är att kontakta sekreteraren, Lars Fröberg, Tornavägen 3:743, 223 63 Lund, han träffas också oftast på mötena. Det går också att direkt inbetala årsavgiften, f n 35 kronor, på postgiro 8 35 22 - 3, Lunds Botaniska Förening, 222 39 Lund, men då måste man ange såväl namn som adress och ett klart påpekande att det gäller nytt medlemskap. Vi får varje år ett antal anonyma inbetalningar.

LBF är en ideell förening med främsta syfte att sprida intresset för botanik och stödja botanisk forskning. Föreningen ordnar cirka 15 gånger om året föredrag, som oftast följs av eftersitsar till självkostnadspris. Föreningen ordnar också exkursioner, dels en- eller tvådagarsturer i Sydsverige, dels längre resor. Flera av de senare har gått till Medelhavsområdet. Naturskydd, främst syftande till att rädda hotade skånska växter, ingår också i programmet.

